

Jak na krizi? – otázka strategické volby!

Zajištění svrchovanosti a územní celistvosti České republiky, ochrana jejích demokratických základů a ochrana životů, zdraví a majetkových hodnot je základní povinností státu. Bezpečnost České republiky zajišťují ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, záchranné sbory a havarijní služby. Státní orgány, orgány územních samosprávných celků a právnické a fyzické osoby jsou povinny se podílet na zajišťování bezpečnosti České republiky. Rozsah povinností a další podrobnosti stanoví zákon.¹

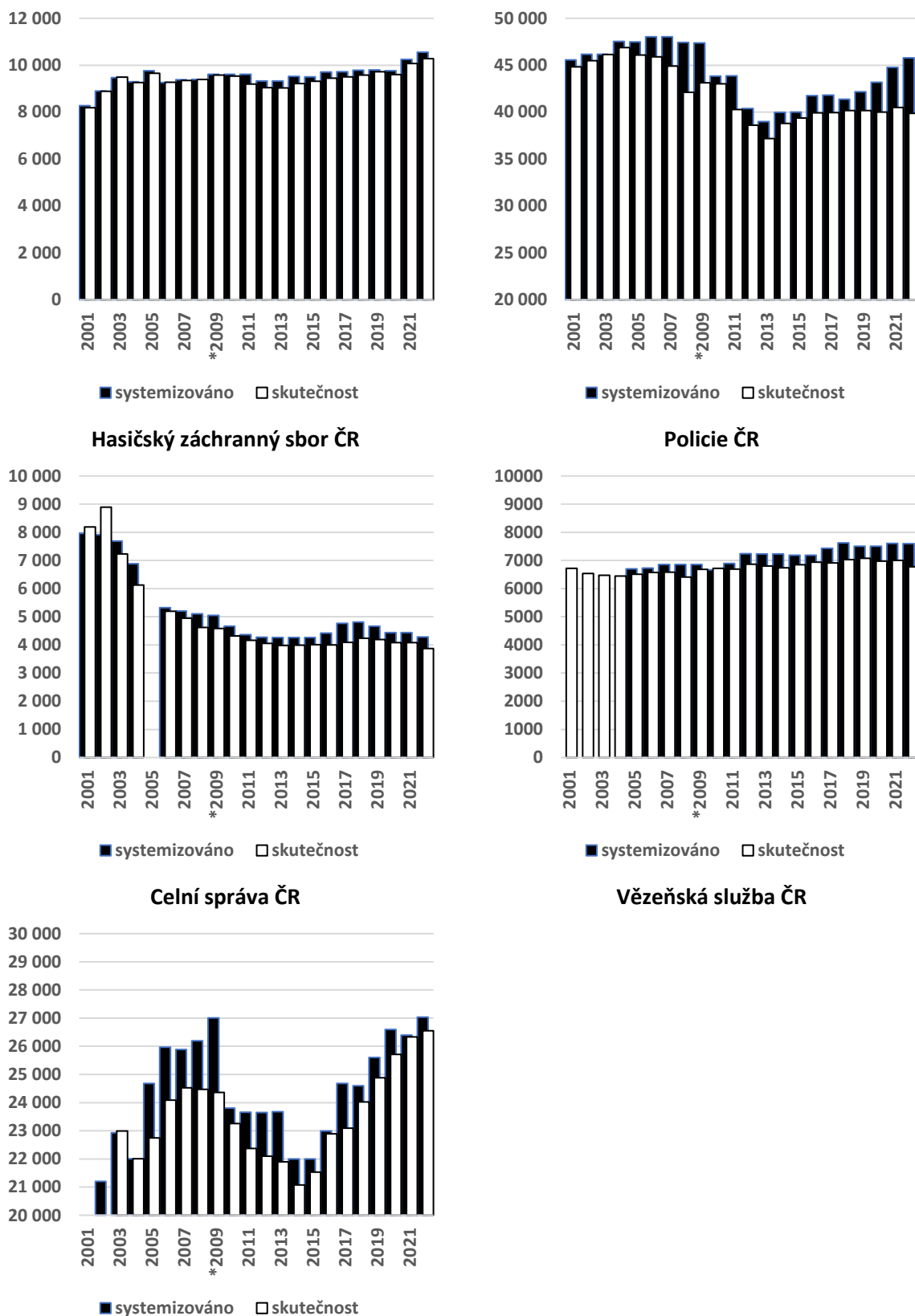
čl. 1 a 3 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Od zastavení výkonu branné povinnosti v podobě povinnosti odvodní a povinnosti služební v trvání 12 měsíců, ke kterému došlo k 31. 12. 2004 v důsledku profesionalizace ozbrojených sil, se jediným nástrojem státu a orgánů územních samosprávných celků pro jejich vzdělávání, výcvik a výchovu jako fyzických osob stala povinná školní docházka. Každý z občanů, nejen děti povinné školní docházkou, má sice možnost se dobrovolně rozhodnout pro své angažmá v dobrovolnických organizacích jako právnických osobách působících v oblasti bezpečnosti, počet těchto dobrovolníků je však nedostatečný ve vztahu k hrozbám, které se objevily v globalizovaném světě a kterým bude Česká republika čelit v následujících desetiletích.

Jak si lze navíc uvědomit z obr. 1, lze očekávat problémy s udržitelností velikosti a kvality ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních sborů, záchranných sborů i havarijních služeb, a to v důsledku prohlubujícího se demografického stárnutí české populace. **Problémem pro zajištění bezpečnosti Česka tedy nebudou peníze, ale lidé.**

¹ např. z. č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů; z. č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Obr. 1 Systemizované a průměrné přepočtené počty příslušníků Hasičského záchranného sboru ČR, Policie ČR, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR a ozbrojených sil ČR v letech 2001–2022

* české předsednictví EU (2009, 2022)

pramen: *Státní závěrečný účet. 2002–2023*. Praha: MVČR, MFČR, MŠČR, MOČR.

Tab. 1 Civilní a vojenská milice v České republice v letech 2005–2021

	Dobrovolní hasiči			Aktivní zálohy	
	počet členů	počet JPO V	počet hasičů v JPO z dobrovolníků ^{a)}	počet jednotek	počet členů
2006	326864	6148	78022	25	1163
2007	329217	5806	76026	48	1094
2008	334987	5802	74358	48	1106
2009	341848	5785	74205	25	1099
2010	344424	5779	73422	25	1039
2011	345455	5708	72633	25	1093
2012	355494	5651	70311	25	1112
2013	347536	5568	71053	23	1132
2014	348481	5511	70503	22	1223
2015	354650	5511	70503	22	1238
2016	357317	5409	69735	43	1488
2017	358324	5279	68688	44	2194
2018	359116	5255	68463	44	2853
2019	362995	5105	67149	45	3236
2020	363298	4768	64284	45	3440
2021	358897	4658	63276	45	3615
2022	355468	4585	80235	45	4191

a) včetně dobrovolných hasičů podniků (JPO VI)

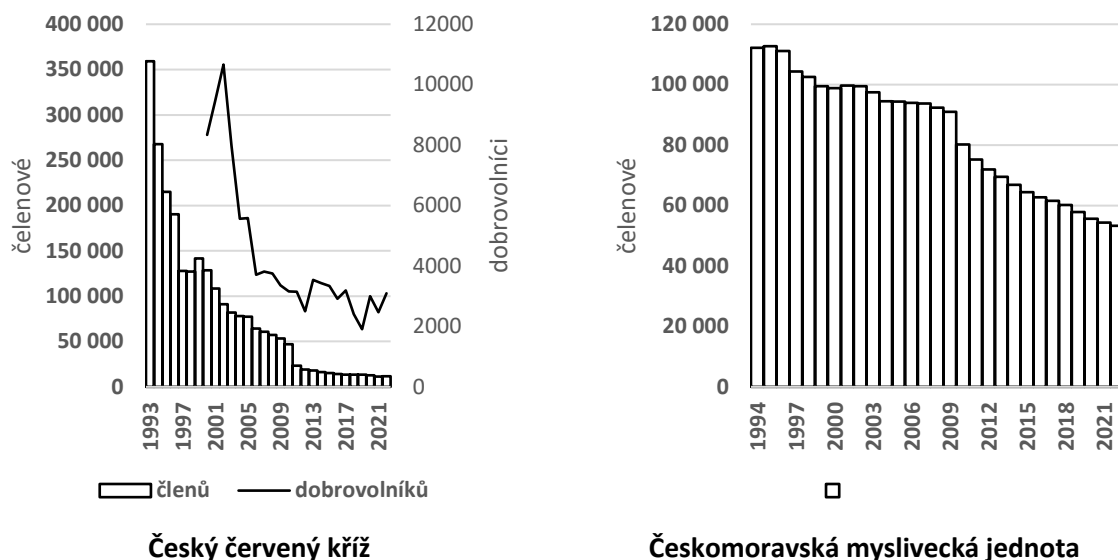
pramen: *Výroční zpráva Sdružení dobrovolných hasičů Čech, Moravy a Slezska. 2006–2023. Praha: SDHČMS; Ročenka IZS. 2006–2023. Praha: GR HZS ČR; MO ČR.*

Jak si lze uvědomit z tab. 1, neklesá zatím sice počet dobrovolníků angažovaných v ochraně obyvatelstva a požární ochraně, **tradiční organizace využitelné pro bezpečnostní potřeby orgánů územně samosprávných celků**, jako jsou členové Červeného kříže, zajišťující např. horskou službu, skalní záchrannou službu či vodní záchrannou službu a podporující dobrovolné dárcovství krve, nebo myslivci starající se honitby na katastru obcí, **zaznamenávají zásadní úbytek svých členů**, jak patrné z obr. 2.

Česko se také potýká s nedostatkem dobrovolných dárců krve. Není dlouhodobě schopna naplnit požadavek Rady Evropy na minimální podíl registrovaných dárců v populaci (4 %)², protože schází dostatečný počet prvodárců. Nezamýšleným nástrojem doplňování registru dárců krve byla v minulosti základní vojenská služba. Tato možnost však zanikla s koncem povinné vojenské služby k poslednímu dnu roku 2004.

² čl. 20 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/98/ES ze dne 27. ledna 2003, kterou se stanoví standardy jakosti a bezpečnosti pro odběr, vyšetření, zpracování, skladování a distribuci lidské krve a krevních složek a kterou se mění směrnice 2001/83/ES

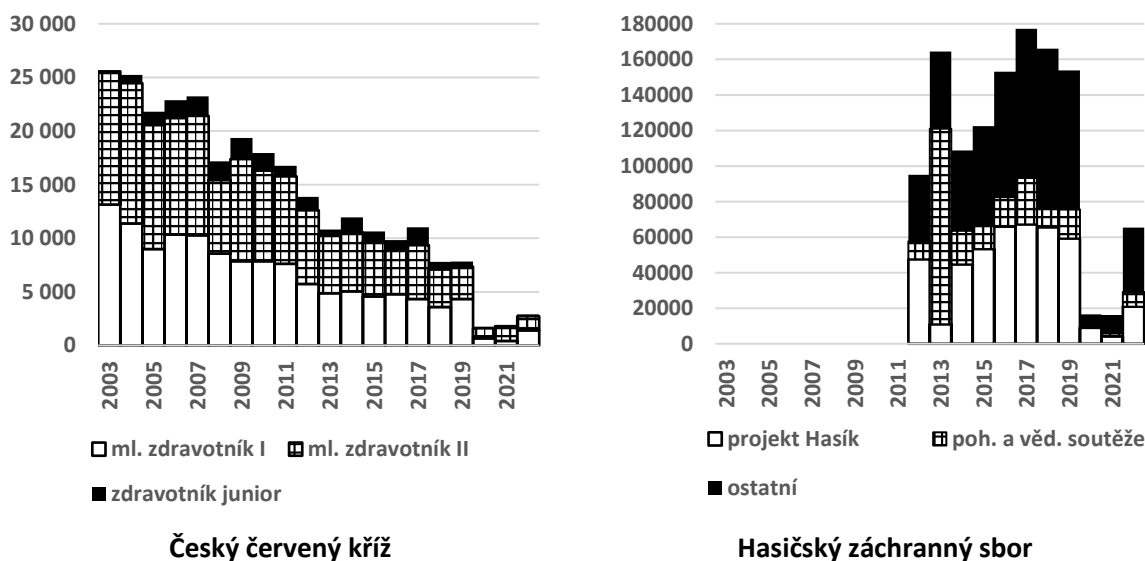
Obr. 2 Počet členů České červeného kříže a Českomoravské myslivecké jednoty v letech 1993–2022

pramen: *Výroční zpráva Českého červeného kříže. 1994–2022. Praha: ČČK; Českomoravská myslivecká jednota.*

Pro zvýšení odolnosti české společnosti zejména venkovských oblastí je žádoucí, aby stát přijal jednotnou politiku podpory vzdělávání, výcviku a výchovy v oblasti bezpečnosti, neboť množství osob s odpovídajícími kompetencemi využitelným pro bezpečnostní systém je v dětské populaci nedostatečné, jak lze dovodit z obr. 3.

Obr. 3 Vzdělávání, výcvik a výchova v oblasti bezpečnosti v České republice v letech 2003–2022

pramen: *Výroční zpráva Českého červeného kříže. 1994–2023. Praha: ČČK; Ročenka IZS. 2006–2023. Praha: GR HZS ČR; MO ČR.*

V tomto směru je žádoucí, aby došlo k institucionálnímu sjednocení politiky vzdělávání, výcviku a výchovy v oblasti bezpečnosti u dětí školou povinných a občanů do 18 let věku a její adekvátní podpory ze strany státu, který by nezatěžoval rozpočty územně samosprávných celků (kraje a obce) a motivoval tyto orgány k tvorbě kompetencí u svých mladých občanů, které budou zvyšovat odolnost těchto regionů v krizích naturogenního i antropogenního charakteru.

Tradiční portfolio kompetencí utvářených a upevňovaných u dětí a mládeže prostřednictvím vyučovacích předmětů rámovaných brannou výchovou mající v obyvatelstvu „...*pěstovati podle jeho věku, vzdělání a povolání (zaměstnání) ony mravní vlastnosti, tělesnou zdatnost, znalosti a dovednosti, jichž je třeba nejenom k obraně státu,*“ jak uváděl zákon o branné výchově Československé republiky, tj. tělesná, dopravní, výtvarná a hudební výchova, musí být doplněno o systematický rozvoj kompetencí bezpečnostní gramotnosti v oblasti informační, počítačové či kybernetické bezpečnosti zahrnující nejenom sebeochranu dětí a mládeže na internetu, jejich socializaci směrem k respektování pravidel počítačové bezpečnosti veřejných institucí, boj proti kyberšikaně, ale také rozvoj kritického myšlení směřující k větší odolnosti české populace proti nepřátelským informačním operacím mající povahu hatingu, fakenews a propagandy.

Zejména kompetence v oblasti informačních technologií u dětí do 10 let mohou představovat pro vzdělávací systém České republiky výzvu s odkazem na rizika používání mobilů, tabletů a počítačů o děti, jejichž mozek se postupně vyvíjí a informační technologie mohou být rizikem tohoto rozvoje, ale věk mezi šestým a patnáctým rokem věku je jediným obdobím, kdy stát odpovědný za bezpečnost patnáctým roku fyzického věku může na občany přímo působit tak, aby v budoucnu nebyli zdrojem nebezpečí pro jeho bezpečnost. Naopak je žádoucí, aby jejich chování zvyšovalo odolnost regionů jejich bydliště, jejich zaměstnavatelů a české společnosti jako celku.

V tomto ohledu odborná skupina navrhuje tato opatření:

- **Nezavádět žádný zvláštní vyučovací předmět podobný totalitní branné výchově, ale učinit určitá témata (bezpečnostní kurikulum občana) přispívající k odolnosti České republiky proti krizím **povinnou součástí rámcových vzdělávacích programů a poskytnout územně samosprávným celkům zřizujícím předškolní zařízení, základní a střední školy jednotnou centrální podporu z úrovně jediného orgánu státní správy** v podobě vzdělávacích materiálů, lektorské činnosti, dotací a jiné podpory potřebné pro zajištění práva dětských občanů na bezpečnost zajišťovaných rodinou, komunitou a obcí.**
- Při vzdělávání a výchově dětí a mládeže mající za cíl v nich vytvořit vztah k obci a společnosti, ve které žijí, se soustředit na rozvoj funkčních kompetencí používání mateřského jazyka tak, aby bylo možné nejenom

rozvíjet schopnost dětí a mládeže porozumět pravidlům, ale zejména rozvíjet jejich kritické myšlení. **K tomu Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR vytvoří odpovídající, institucionální, organizační a finanční rámec a podpoří tuto činnost zapojením se do bezpečnostního výzkumu zaštiťovaném Ministerstvem vnitra ČR**, přitom je žádoucí, aby tento výzkum byl řešen jen z jediného místa, ale s účastí výzkumníků napříč Českou republikou, aby bylo zajištěno adekvátní rozšíření získaných poznatků a na úrovni krajů vytvořena regionální expertní schopnost pro podporu pedagogů.

- Do posilování odolnosti územně samosprávných celků **více systematicky zapojovat dobrovolníky a s podporou promyšlených dotačních programů zvětšovat členskou základnu spolků důležitých pro bezpečnost** tak, aby byla podpořena i jejich schopnost personálně doplňovat ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, záchranné sbory a záchranné služby.
- Do posilování odolnosti obcí **více systematicky zapojovat místní podnikatele v rámci Integrovaného záchranného systému, a tak zajišťovat potřebnou pružnost místní ekonomiky v případě krizí**, kdy dochází faktické dlouhodobější izolace obce, jako je např. rozsáhlý výpadek proudu způsobený přírodními vlivy nebo přetížením sítě (black-out), epidemie/pandemie nebo epizootie/panzootie, záplavy, požáry nebo technologické události zamezující evakuaci obce nebo její pravidelné zásobování.

expertní skupina

Bohuslav Pernica

Václav Novotný

Vivienne Soyková